



De werkgroep BOVEN heeft verschillende bestuurders gevraagd om hun bestuurlijke ervaringen met initiatieven op het gebied van de energietransitie te delen zodat ook andere bestuurders daar hun voordeel mee kunnen doen.

Inleiding

In dit verslag deelt wethouder Tobias van Elferen (tweede van links op de foto) zijn bestuurlijke ervaringen over onder andere zijn worsteling om veiligheidsrisico's die zich al dan niet tijdens de energietransitie kunnen voordoen in het juiste perspectief te plaatsen bij bewoners en gemeenteraadsleden. Die worsteling betekent ook dat hij het lastig vindt om de vraag te beantwoorden: wanneer is veiligheid voldoende afgewogen? Van Elferen is jarenlang gemeenteraadslid geweest in Nijmegen en sinds medio 2022 in die gemeente wethouder. Een van zijn portefeuilles is duurzaamheid: energie en milieu.¹ Ook is Van Elferen bestuurlijk opdrachtgever voor de Circulaire Regio, een van de opgaves van de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen. De gemeente Nijmegen is een groot voorstander van duurzame ontwikkelingen en was in 2018 nog *Green Capital* van Europa: een beloning van de Europese Commissie voor steden die zich sterk maken voor ecologische, sociale en economische duurzaamheid.²

Zijn worsteling licht hij toe aan de hand van twee casus. De eerste casus is de inzet van de gemeente door het overgaan op collectieve warmte. De tweede casus is de poging die de gemeente deed om duurzaam asfalt te laten produceren door asfaltfabriek APN die al 50 jaar onderdeel van Nijmegen uitmaakte.

¹ Zijn andere portefeuilles zijn financiën, cultureel erfgoed, digitalisering, personeel & organisatie.

² Zie: <https://www.nijmegen.nl/over-de-gemeente/plannen/nijmegen-european-green-capital-2018/>.

Duurzaam renoveren wordt bemoeilijkt door als knellend ervaren 70%-renovatie-regeling

Om te kunnen overgaan op collectieve warmtesystemen is logischerwijs een renovatie noodzakelijk van de betreffende woningen. Om daadwerkelijk te kunnen starten met een renovatie van huurwoningen is de 70%-regeling van toepassing. Het Burgerlijk Wetboek schrijft voor dat bij een renovatie van ten minste 10 woningen minimaal 70% van de huurders vrijwillig dient in te stemmen met de renovatie.

Artikel 220 Burgerlijk Wetboek

1.

Indien gedurende de huurtijd dringende werkzaamheden aan het gehuurde moeten worden uitgevoerd of de verhuurder krachtens artikel 56 van Boek 5 iets moet toestaan ten behoeve van een naburig erf, moet de huurder daartoe gelegenheid geven, onverminderd zijn aanspraken op vermindering van de huurprijs, op ontbinding van de huurovereenkomst en op schadevergoeding.

2.

Lid 1 is van overeenkomstige toepassing wanneer de verhuurder met voortzetting van de huurovereenkomst wil overgaan tot renovatie van de gebouwde onroerende zaak waarop die overeenkomst betrekking heeft, en daartoe aan de huurder een, gelet op het belang van de verhuurder en de belangen van de huurder en eventuele onderhuurders, redelijk voorstel doet. Een dergelijk voorstel wordt schriftelijk gedaan. Onder renovatie wordt zowel sloop met vervangende nieuwbouw als gedeeltelijke vernieuwing door verandering of toevoeging verstaan.

3.

Indien de renovatie tien of meer woningen of bedrijfsruimten die een bouwkundige eenheid vormen, betreft wordt het in lid 2 bedoelde voorstel vermoed redelijk te zijn, wanneer 70% of meer van de huurders daarmee heeft ingestemd. De huurder die niet met het voorstel heeft ingestemd, kan binnen acht weken na de schriftelijke kennisgeving van de verhuurder aan hem dat 70% of meer van de huurders met het voorstel heeft ingestemd een beslissing van de rechter vorderen omtrent de redelijkheid van het voorstel.

Van Elferen: 'Ik ervaar deze regeling als de grootste belemmering om te kunnen overgaan op collectieve warmtesystemen.' Hij legt uit dat de gemeente, die groot voorstander van collectieve warmte is, het heel veel inspanning kost om die ondergrens van 70% te halen. 'Er zijn namelijk altijd tegenstanders die het tegengeluid sterk verkondigen, en gebruik maken van een beroep op de veiligheidsrisico's die aan collectieve warmte zouden kleven. Dat betekent vooral voor mensen die nog twijfelen dat ze op basis van dit tegengeluid dan toch maar liever geen stem uitbrengen.' Het aanklaarten van de veiligheidsrisico's vindt hij dan ook funest voor een eerlijke discussie, wetende dat die veiligheidsrisico's feitelijk heel klein zijn. 'Het is doorgaans ook een complex en technisch verhaal. Mijn ervaring is dat mensen die twijfelen het complexe verhaal niet lezen of willen horen, en de tegenstanders het juist daarom als ammunitie kunnen gebruiken. Dus ik merk dat ik het, het liefst vermijd om het uitgebreid over veiligheidsrisico's te hebben.'

De ervaring van Van Elferen dat activistische bewoners de veiligheidskaart trekken en daarmee een belemmering voor een duurzame ontwikkeling zijn, past bij de bestuurlijke ervaring van collega-wethouder Van Kuppeveld uit Nooddorp-Pijnacker. Hij stelde eerder in zijn bestuurlijke ervaringen verslag bijvoorbeeld dat tegenstanders van geothermietoepassingen in zijn gemeente de Groningse veiligheidszorgen als breekijzer gebruiken om hun overlastzorgen te adresseren.³

Storytelling good practise volgens Aedes

Volgens Aedes, de vereniging van woningcorporaties, is in de praktijk gebleken dat het zo vroeg mogelijk betrekken van huurders en de mate waarin rekening gehouden kan worden met de wensen van huurders bijdraagt aan de acceptatie van het renovatieplan.⁴ Aedes verwijst naar woningcorporatie Goed Wonen Gemert die gebruik maakt van storytelling om zoveel mogelijk huurders vrijwillig te laten deelnemen. 'De corporatie is pas tevreden als 100 procent van hun huurders de renovatie goedkeurt. Om dat doel te bereiken, heeft Goed Wonen verschillende communicatiematerialen ontwikkeld, zoals een film, een flyer en informatiebrochures. Ook maakt de corporatie gebruik van storytelling. Dat blijkt erg goed te werken. Huurders vertellen hun verhaal. Ze delen niet alleen wat goed gaat, maar ook wat tegenvalt. Andere bewoners zien die verhalen onder andere op de website en sociale media en in de lokale krant.'⁵ De voorbeelden lijken te suggereren dat het vooral de zorg om overlast door stof, de stellages om je huis en bouwvallers die zich in je huis bevinden, gaat die bewoners motiveert. De aanname is dan dat slimme bewoners weten dat een beroep op veiligheidsrisico's kansrijker is dan op overlast. Het weghalen van de overlastzorg leidt dan ook tot minder beroep op veiligheidszorgen.

Productie van duurzaam asfalt gestopt door frame gezondheidsrisico's⁶

Van Elferen benoemt dat het gezondheidsrisico, eigenlijk een specifiek soort veiligheidsrisico, de laatste jaren een heel prominent en eigenstandig onderdeel van de veiligheidsdiscussie is geworden. 'De acceptatie van gezondheidsrisico's lijkt de laatste jaren sterk afgenomen te zijn, niet alleen bij inwoners, maar ook in de gemeenteraad. Als je gezondheidsrisico's probeert te relativeren dan word je al snel teruggefloten. Hierdoor ervaar ik dat ik weinig politieke speelruimte heb.'

De wethouder refereert onder andere aan de recente casus waarin de gedachte gezondheidsrisico's als gevolg van het produceren van duurzaam asfalt door fabriek APN er de aanleiding voor waren dat de gemeente de fabriek gelegen in de wijk Haven- en Industrie-terrein Nijmegen heeft uitgekocht. De fabriek die al 50 jaar onderdeel van de stad is, zal binnenkort dan ook verdwijnen.

³ Zie: <https://www.werkgroep-boven.nl/app/uploads/2023/12/Bestuurlijke-ervaring-Geothermie-Pijnacker-Nooddorp.pdf>.

⁴ Zie bericht 'De 70%-regeling' op www.aedes.nl.

⁵ Zie bericht 'Hoe? Storytelling maakt bewoners enthousiast voor verduurzaming' op www.aedes.nl.

⁶ Achtergrondinformatie bij deze casus is voor een belangrijk deel afkomstig van het dossier asfaltcentrale APN van Omroep Gelderland, informatie op www.dorpsbelanghees.nl en <https://nijmegen.bestuurlijkeinformatie.nl/>.

De bewoners uit de naastgelegen omgeving Nijmegen-West en Weurt gaven al jarenlang aan, zeker bij een ongunstige wind, last te hebben van stankoverlast. Sinds enige tijd maken zij zich ook zorgen om hun gezondheid.⁷

Die gezondheidszorgen spelen op de gemeente in januari 2020 een vergunning verleent aan de fabriek om tijdelijk, tot 1 januari 2022, vijfmaal zoveel meer benzeen te mogen uitstoten.⁸ Dat was nodig om de fabriek mee te kunnen laten doen aan een landelijke proef om duurzamer asfalt te produceren. Van Elferen: 'Dus om als stad een bijdrage te kunnen leveren aan de circulaire economie zul je ook iets meer moeten vervuilen.' De verruiming van de uitstoot (emissie) veroorzaken concentraties in de leefomgeving (immissie) die nog steeds binnen de wettelijke normen voor de leefomgeving zouden vallen. Volgens de gemeente, zo blijkt uit de berichtgeving bij Omroep Gelderland, zou de gezondheid van de bewoners dan ook niet in gevaar komen. Metingen die onaangekondigd worden uitgevoerd, wijzen uit dat de wettelijke emissienorm van benzeen niet wordt overschreden.⁹

Omwonenden worden door activistische mede inwoners opgeroepen om bezwaar te maken. In de persoonlijke (voorbeeld)brief die aan het college moet (en is) gestuurd wordt verzocht om op grond van het Activiteitenbesluit te handhaven. Als onderbouwing wordt onder andere gesteld: 'Bovendien baart het mij zorgen dat een asfaltcentrale die zo dicht tegen diverse woonwijken aan ligt de kankerverwekkende stof benzeen uitstoot. Overschrijding van de emissiegrenswaarde vergroot onze kansen aanzienlijk op problemen met de gezondheid. De handhaving van de emissiegrenswaarde is juist bedoeld om het soort overlast en risico's voor de gezondheid dat ik nu heb te voorkomen. (...) Ik, als omwonende, ben verder geschrokken door de berichtgeving van Omroep Gelderland: 'Leerlingen in kankerverwekkende rook, school vertrekt' van 5 november 2020. Uit deze berichtgeving volgt dat er een voorgenomen toename is van 500%¹⁰ van de uitstootnorm bij de asfaltcentrale aan de Energieweg. Daarmee wordt de norm die de WHO (Wereldgezondheidsorganisatie) hanteert met meer dan 3,5 keer overschreden.'¹¹

Het resultaat is uiteindelijk dat de eigenaar van de fabriek zijn verzoek tot meer uitstoot van benzeen in november 2020 weer intrekt, wat vanzelfsprekend consequenties heeft voor de proef om duurzaam asfalt te kunnen produceren.

Bron: Omroep Gelderland.



⁷ Dossier APN van Omroep Gelderland.

⁸ Brief 'Verzoek maatwerkvoorschrift emissie-eis benzeen Asphalt Productie Nijmegen' van Dura Vermeer (eigenaar van APN) aan Omgevingsdienst Regio Nijmegen (d.d. 21 december 2018) en het Ontwerpbesluit Maatwerkvoorschriften APN van de ODRN (d.d. 30 januari 2020).

⁹ Artikel 'Zorgen in Nijmegen om verhoging uitstoot kankerverwekkend benzeen met 500%' van 9 september 2020 op www.gld.nl & bericht 'APN: 17 x te hoge uitstoot naftaleen' van 5 september op www.dorpsbelanghees.nl.

¹⁰ In de berichtgeving, zie ook de vorige voetnoot, wordt gesproken over een toename van 500% meer uitstoot van benzeen, maar feitelijk ging het om 5 maal zoveel uitstoot wat neerkomt op 400%.

¹¹ Zie bijvoorbeeld: CONCEPT-verzoek-handhaving-APN als bijlage bij bericht 'Oproep dien handhavingverzoek Benzeen in!' op www.dorpsbelanghees.nl.

In de zomer van 2021 wordt bij een onaangekondigde meting door de Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) een overschrijding van de toegestane uitstoot van PAK's gemeten¹², een verzameling van stoffen die in hoge concentraties gevaarlijk kunnen zijn voor de volksgezondheid. De overschrijding komt 'per ongeluk' aan het licht bij de omwonenden; over de brief waarin de gemeenteraad over de overschrijding wordt geïnformeerd, wordt door Omroep Gelderland bericht gedaan. Dorpsbelang Hees reageert: 'We komen per toeval achter de brief waarin staat dat de norm niet een beetje, maar maar liefst 17 keer wordt overschreden. En dat vertel je de omwonenden niet? Ik snap niet dat je dan als wethouder rustig kunt slapen. Kun je nog wel rekenen op je gemeente? Zij is de beschermer van jouw gezondheid.'¹³ En ook de lokale politiek laat van zich horen in, eerst in de media en daarna tijdens de raadsvergadering (zie hieronder): de asfaltfabriek moet dicht als het niet schoon kan.

Uitstoot asfaltfabriek Nijmegen verontrust buurtbewoners: 'Tata Steel in het klein'

Uit een recente meting blijkt dat asfaltfabriek APN liefst zeventien keer meer kankerverwekkende stoffen uit te stoten dan is toegestaan. Bewoners van de Nijmeegse wijk die er tegenaan ligt slaan alarm. Ook de lokale politiek is gealarmeerd.

Bron: www.volkskrant.nl op 4 september 2021.

Nijmeegse politiek: asfaltfabriek moet dicht als luchtvervuiling niet stopt

NIJMEGEN - De Asfalt Productie Nijmegen (APN) moet dicht als de uitstoot van schadelijke stoffen niet stopt. Dat zegt de meerderheid van de Nijmeegse politieke partijen. Het nieuws dat de asfaltfabriek zeventien keer de toegestane norm de lucht in blaast, is ingeslagen als een bom. Niet alleen bij de politiek, maar ook bij omwonenden.

Bron: www.gelderlander.nl op 5 september 2021.

De Gelderlander kopt hierover: '17 keer meer schadelijke stoffen, maar Nijmegen probeert zorgen over asfaltcentrale te sussen: 'Geen acuut gezondheidsgevaar'.¹⁴ Dit 'sussen' zoals de Gelderlander het framend benoemt, betreft een nuancering van de overschrijding door de verantwoordelijk wethouder (de voorganger van Van Elferen) die feitelijk juist aangeeft dat de wettelijke normen in de omgeving niet zijn overschreden hoewel een 'indicatieve meting met een worst case berekening' door de ODRA heeft aangegeven dat de hoeveelheid PAK's in de schoorsteen van het bedrijf de milieuvergunning overschreed.

Een indicatieve meting met een worst case berekening

De ODRA heeft een meting laten uitvoeren door monsternamen in de schoorsteen. In haar rapport geeft de ODRA correct maar heel technisch geformuleerd aan dat niet aan de wettelijke eis van het nemen van drie monsters is voldaan, dat de wettelijke 'marker' voor PAK's (benzo[a]pyreen) niet is aangetroffen zodat een bovenwettelijke eigen inschatting is gemaakt en dat een onrealistische worstcase berekening is gemaakt van de blootstelling aan de omgeving. Het rapport concludeert daarmee terecht niets over het feitelijk risico voor de omgeving.

¹² ODRA (2021), *Meetrapportage APN d.d. 22 juli 2021 nummer EM-21*.

¹³ Artikel 'Asfaltcentrale stoot veel te veel gevaarlijke stoffen uit, omwonenden zijn woest' van 3 september 2021 op www.gld.nl & Artikel 'Omwonenden bezorgd over schadelijke uitstoot asfaltcentrale Nijmegen: 'Maak me zorgen als mijn kinderen naar school fietsen' van 4 september 2021 op www.eenvandaagavrotros.nl.

¹⁴ www.gelderlander.nl.

Op 22 september 2021 worden tijdens de raadsvergadering verschillende moties behandeld met betrekking tot de asfaltfabriek. In het bijzonder betreft het een motie 'Exit-strategie zware industrie' die is ingediend door PvdA, GroenLinks, SP en GewoonNijmegenNU. In deze exit-motie wordt onder andere verzocht om 'voor de APN een sterfhuisconstructie na te streven, waarbij geen verruiming van vergunningen worden verleend omtrent emissie of productievolumes' overwegende dat '(...) geen plek [is] voor industrie die wegens gezondheidsrisico's onverenigbaar is andere met andere wenselijke ruimtelijke functie in de directe omgeving.'¹⁵ De motie wordt aangenomen. Dit is de start voor het traject dat uiteindelijk zal leiden tot het uitkopen van de fabriek.

Bezorgde Nijmegenaren bestoken raad met brieven over asfaltcentrale

Rob Haverkamp 18 september 2021, 08:59 • 3 minuten leestijd



Brieven tegen asfaltcentrale.
© Omroep Gelderland

NIJMEGEN - Stuur zoveel mogelijk brieven naar gemeenteraadsleden van Nijmegen. Die oproep doet de Vereniging Dorpsbelang Hees aan alle inwoners van de stad. Kern van die brieven: sluit de asfaltcentrale in Nijmegen-West.

Nijmeegse gemeenteraad wil dat asfaltcentrale vertrekt

Rob Haverkamp 23 september 2021, 06:20 • 3 minuten leestijd



Veel mensen demonstreerden woensdag tegen de asfaltcentrale.
© ANP

Bron: www.gld.nl.

Gezondheidsrisico's in perspectief: onderzoek GGD

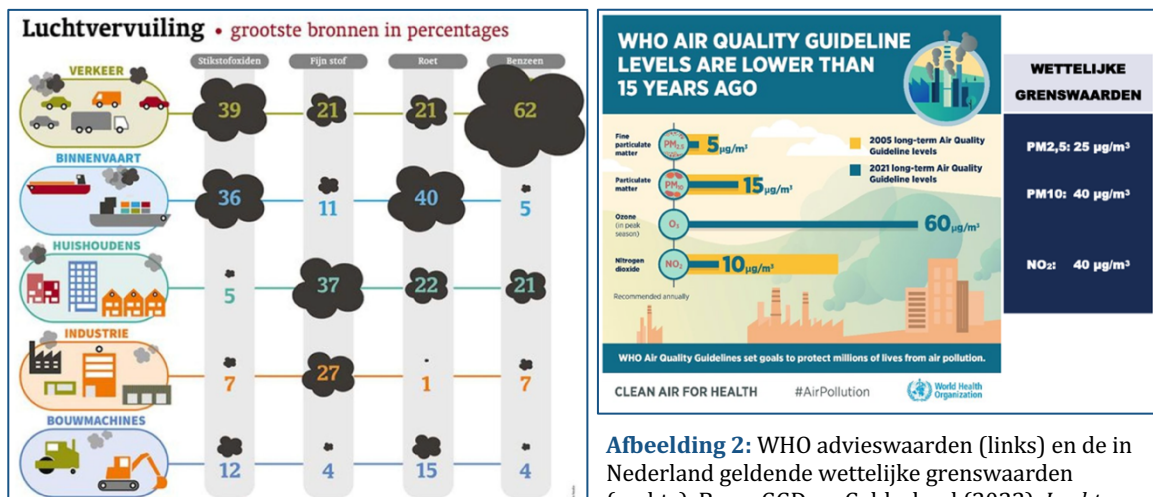
In 2022 rapporteerden de drie GGD-en in Gelderland over de luchtkwaliteit in 2019 in Gelderland: 'De blootstelling aan luchtverontreiniging in Gelderland in 2019 is lager dan in voorgaande jaren. Maar uit de analyse blijkt dat in Gelderland op geen enkel woonadres aan de gezondheidskundige advieswaarden voor luchtkwaliteit van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) wordt voldaan. (...) De belangrijkste bronnen van luchtverontreiniging in Gelderland zijn wegverkeer, houtstook, landbouw en industrie. De bijdragen van wegverkeer en industrie zijn de afgelopen jaren flink omlaaggegaan, mede ten gevolge van beleid en maatregelen die hierop gericht waren. Hierdoor zijn andere bronnen relatief belangrijker geworden. De bijdrage van houtstook aan fijn stof uitstoot is erg groot en neemt niet af. Ook de bijdrage van de landbouw (met name veeteelt) aan primair en secundair gevormd fijn stof is groot en is de afgelopen jaren weinig tot niet afgenomen.' Specifiek voor Nijmegen, gelegen langs de drukbevaren Waal, is aanvullend ook de binnenvaart een belangrijke bron voor luchtverontreiniging.

Van Elferen die zelf pas later als wethouder bij deze casus werd betrokken, is terugkijkend van mening dat het ook voor de acceptatie van gezondheidsrisico's noodzakelijk is om proactief, en onderbouwd met feiten, aan risicovergelijking te doen. Hij refereert aan de wijkgesprekken die hij daarover voert met inwoners. Aan de hand van grafiekjes wordt zo

¹⁵ Zie informatie van Debatstuk 'Brief Asfaltcentrale' (agendapunt 23) op de raadsvergadering Nijmegen van 22 september 2021 & bericht 'Protest VerLICHT ons van de Stinkfabriek' werpt zijn vruchten af!' op www.dorpsbelanghees.nl.

feitelijk mogelijk aangegeven in welke mate bepaalde bronnen (zoals huishoudens, industrie, gebruik houtkachels en binnenvaart) een bijdrage leveren aan de uitstoot van luchtverontreiniging in Nijmegen en omgeving. Van Elferen: ‘Duidelijk wordt dan dat binnenvaart, wegverkeer en het stoken van houtkachels veel grotere bijdragen leveren aan de luchtvervuiling, en dus de gezondheidsrisico’s, dan de industrie (zie ook afbeelding 1). Maar het is niet zo eenvoudig om burgers te mobiliseren de uitstoot van wegverkeer en houtkachels te verminderen.’

Van Elferen merkt nog wel op dat huidige ambities om aan de WHO-advieswaarden te willen voldoen (zie ook de uitspraak in de GGD-rapportage in bovenstaande blauwe kader) een extra complicerende factor is in de gezondheidsdiscussie. De WHO-advieswaarden zijn namelijk veel strenger dan onze huidige wettelijke grenswaarden (zie afbeelding 2 en de reflectie van BOVEN hierna). Van Elferen: ‘Als je als gemeente ook nog wilt voldoen aan de WHO-waarden, dan wordt het wel heel lastig, bijna onmogelijk, om nog uitvoering te kunnen geven aan de gewenste duurzame ontwikkelingen.’



Afbeelding 1: Bronnen van luchtvervuiling in Nijmegen-West en Weurt. Bron: landelijke Emissieregistratie (www.emissieregistratie.nl).¹⁶

Afbeelding 2: WHO advieswaarden (links) en de in Nederland geldende wettelijke grenswaarden (rechts). Bron: GGD-en Gelderland (2022), *Lucht-kwaliteit en gezondheid in Gelderland*.

Het Schone Lucht Akkoord

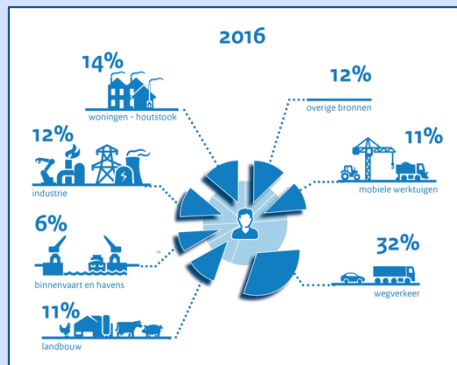
De gemeente Nijmegen heeft, net als veel andere gemeenten in Nederland, het Schone Lucht Akkoord (SLA) ondertekend.¹⁷

Het SLA is een akkoord tussen Rijk, provincies en een groot aantal gemeenten en heeft tot doel van om de luchtkwaliteit in Nederland permanent te verbeteren. Samen streven de deelnemende partijen naar een gezondheidswinst van minimaal 50% in 2030 ten opzichte van 2016, waarbij wordt toegewerkt naar de advieswaarden van de WHO voor fijn stof en

¹⁶ Daarnaast voeren de gemeenten Nijmegen en Beuningen ook zelf metingen uit in de leefomgeving. Ze meten al sinds 2005 de luchtkwaliteit in Nijmegen-West en Weurt. Industrie, binnenvaart, wegverkeer en wonen liggen hier namelijk dicht bij elkaar. Bron: <https://www.nijmegen.nl/westenweurt/metingen-luchtkwaliteit/>.

¹⁷ Zie: <https://www.nijmegen.nl/over-de-gemeente/plannen/schone-lucht/>.

stikstofdioxide.¹⁸ ‘Dat betekent dat mensen langer, gezonder en met meer kwaliteit leven’, aldus toenmalig staatssecretaris Stientje van Veldhoven. Zij plaatste namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat op 13 januari 2020 als eerste haar handtekening onder het akkoord, samen met een aantal provincies en gemeenten. Inmiddels hebben alle 12 provincies en meer dan 100 gemeenten het akkoord getekend.¹⁹



Gezondheidsbijdrage per sector in 2016
(Bron: www.schoneluchtakkoord.nl)

Goed voorbeeld: meer acceptatie als omwonenden zelf invloed hebben op overlast

Van Elferen benoemt tot slot ook nog een *good practice* op het grondgebied van Nijmegen. Langs de snelweg A15 bevindt zich het Windpark Nijmegen-Betuwe dat bestaat uit vier windturbines die per jaar ruim 7.000 huishoudens in Nijmegen en omgeving van duurzaam opgewekte elektriciteit kunnen voorzien. Het park is volledig in handen van burgers, verenigd in Energiecoöperatie WPN.²⁰ Bewoners uit de nabijgelegen buurtschap Reeth waren in eerste instantie weinig enthousiast over de komst van het windpark. De hele buurtschap - zo'n veertig huishoudens - zette zich schrap voor de overlast. Voordat die windmolens er waren, wilden zo'n vijftien gezinnen hierom eigenlijk vertrekken.²¹ Van Elferen: ‘De belangrijkste reden voor de weerstand was de angst voor de overlast voor de slagschaduw van de wieken.’ Maar vrijwel heel Reeth ging uiteindelijk toch om.²² In de eerste plaats omdat Reeth gecompenseerd werd voor de gevolgen van het windpark.²³ Maar ook omdat er maatregelen werden getroffen om overlast van slagschaduw te verminderen. Een computer weet namelijk precies waar de vier molens staan, waar de gevels van alle woningen in de omgeving zich bevinden, hoe elke dag de baan van de zon verloopt en of het zonnig of bewolkt is. Zodra de zon laag staat en op een gevel zou schijnen worden de wieken automatisch een korte tijd stilgezet.²⁴ De bewoners hebben een speciale app ontvangen om aan te kunnen geven als naar hun idee de afstelling toch niet goed is geregeld is. Zou houden men zelf grip op de maatregelen om de overlast te minimaliseren.²⁵

¹⁸ *Schone Lucht Akkoord*, versie 13 januari 2020.

¹⁹ www.schoneluchtakkoord.nl.

²⁰ Zie: www.windparknijmegen.nl

²¹ Artikel ‘Maas en Walers: wees niet bevreesd voor windmolens’ in het AD van 11 mei 2019.

²² Artikel ‘Maas en Walers: wees niet bevreesd voor windmolens’ in het AD van 11 mei 2019.

²³ Zie: www.energiecooperatiewpn.nl

²⁴ Artikel ‘Maas en Walers: wees niet bevreesd voor windmolens’ in het AD van 11 mei 2019 & www.windparknijmegen.nl.

²⁵ Zie bericht ‘Windturbines stilzetten met een app op je telefoon’ op www.oneworld.nl.

Reflectie werkgroep BOVEN

Besluitvorming over een veilige energietransitie vergt een integrale afweging van alle veiligheidsrisico's. Het gezondheidsrisico vanwege blootstelling aan stoffen is 'gewoon' een van die risico's zoals Van Elferen terecht benoemt. Daar hoort dan ook op eenzelfde wijze rekening mee gehouden te worden als met andere risico's, namelijk door een realistische berekening van het risico in termen van DALY's (zie het risicomengpaneel dat BOVEN in 2023 heeft gepubliceerd²⁶) zodat de voordelen en nadelen van de energietransitie helder vergeleken kunnen worden.

Cruciaal is dat in het Nederlandse stoffenbeleid terecht voor de blootstelling aan stoffen (waarvan PAK's een stoftype is) een grenswaarde wordt gehanteerd op basis van de algemene Nederlandse risiconorm van een individueel risico van een overlijdenskans van één op de honderdduizend als het risico blootgestelde inwoners.²⁷ Dit is hetzelfde risico als wordt gehanteerd voor bijvoorbeeld het overstromingsrisico, het stormrisico of industriële risico's.

Bij de bestuurlijke afweging over het gezondheidsrisico vanwege blootstelling aan stoffen is het ingewikkeld dat goede bedoelingen leiden tot normen die van een nul-risico uitgaan. Zo gaan de WHO-richtlijnen uit van 'geen waargenomen schadelijke effecten'. Het Schone Lucht Akkoord streeft naar een gezondheidswinst van minimaal 50% in 2030 ten opzichte van 2016, waarbij wordt toegewerkt naar de advieswaarden van de WHO voor fijn stof en stikstofdioxide. Als het risico van klimaatverandering moet worden bestreden maar daarbij een nul-risico op gezondheidsgebied moet worden gehanteerd dan kan er nog maar weinig gebeuren.

Voor bestuurders is ingewikkeld dat de adviseurs van de 'eigen' omgevingsdienst of het RIVM niet 'automatisch' helpen met hun rapportages en stellingnames om de gewenste bestuurlijke integrale afweging te maken.

De terminologie in de rapporten is zeer technisch, de berekeningen bewust zeer conservatief en de conclusies veelal gebaseerd op het nul-risico streven.

Benzeen veroorzaakt acute myeloïde leukemie en is daarnaast in verband gebracht met acute en chronische lymfatische leukemie, non-Hodgkin lymfoom en multipel myeloom. Omdat benzeen kankerverwekkend is, is er geen veilige concentratie waaronder geen effecten voorkomen. Er kan altijd gezondheidswinst worden behaald door reductie van de uitstoot. (bron: RIVM)

BOVEN heeft daarom als praktisch advies geformuleerd dat bestuurders bewust moeten nadenken over (en dus betrokken moeten zijn bij) de adviesaanvraag aan bijvoorbeeld de veiligheidsregio, de omgevingsdienst of het RIVM.

²⁶ www.werkgroepboven.nl.

²⁷ Voor een individueel stoftype zoals de PAK's uit deze casus wordt dan een tienmaal scherpe norm gehanteerd van een op de miljoen ervan uitgaande dat niemand aan meer dan 10 gevaarlijke stoffentypen tegelijk wordt blootgesteld.

Een bestuurlijk bruikbaar advies door veiligheidsdeskundigen bevat ten minste:

- a) een risicovergelijking met dagelijkse risico's
- b) een vergelijk met de risico's die door de nieuwe activiteit verminderen en
- c) een kosten-batenanalyse van voorgestelde veiligheidsmaatregelen.

De adviesaanvraag vraagt daar idealiter ook expliciet om.

Voor de bestuurder 'resteert' dan nog de afweging met ook andere dan de veiligheidsbelangen. Dit zal altijd een politieke afweging blijven maar ten minste op het veiligheidsaspect is die dan zo objectief mogelijk onderbouwd.

Het door BOVEN ontwikkelde risicomengpaneel kan hierbij helpen.²⁸

²⁸ Zie www.werkgroep-boven.nl.